

Beslisvaardigheid en wilsbekwaamheid

De handreiking Beslisvaardigheid en wilsbekwaamheid gaat over het bieden van ondersteuning aan cliënten bij het nemen van beslissingen en over het beoordelen van wilsbekwaamheid.

Waarom deze handreiking?

Mensen hebben het recht om zelf te bepalen hoe zij hun leven inrichten en beslissingen te nemen die daarbij horen. Niet iedereen lukt dat (meer) zelfstandig. Dan is ondersteuning bij het nemen van beslissingen van groot belang. Juist omdat deze ook over zaken kunnen gaan die grote invloed op het leven van een cliënt kunnen hebben.

Wilsbekwaamheid is geen eenvoudig onderwerp omdat het moeilijk te beoordelen is en het grote gevolgen kan hebben voor wat iemand wel of niet zelf mag bepalen. Daarom wordt dit door zorgverleners ervaren als een grote verantwoordelijkheid. Het doel van deze handreiking is handvatten bieden voor een zo goed mogelijke ondersteuning van cliënten bij het nemen van

beslissingen. In deze handreiking staat het ondersteunen van beslisvaardigheid voorop.

Voor wie is deze handreiking?

De handreiking is voor zorgverleners in de ouderenzorg en verstandelijk gehandicaptenzorg om hen handvatten te geven om de beslisvaardigheid van cliënten te verbeteren. Denk aan specialisten ouderengeneeskunde, artsen VG, verpleegkundig specialisten, physician assistants, gedragswetenschappers, verpleegkundigen, verzorgenden, sociaal werkers en begeleiders. De handreiking kan ook gebruikt worden door zorgverleners in de curatieve zorg en in de GGZ.

Wilsbekwaamheid in de zorgpraktijk

Het belang van het zelf bepalen van je leven en beslissingen daarover, wordt algemeen ondersteund. Dit concreet vertalen naar de zorgpraktijk wordt echter als veel moeilijker ervaren,

Verskil tussen wilsbekwaamheid en beslisvaardigheid

Beslisvaardigheid betreft de mate waarin iemand in staat is - met of zonder ondersteuning in het besluitvormingsproces - een beslissing te nemen. Wils(on)bekwaamheid betreft een normatief oordeel over de kwaliteit van iemands beslisvaardigheid ter zake van een specifiek onderwerp. Dit oordeel kan twee kanten opvallen: wilsbekwaam (voldoende beslisvaardig om te kunnen beslissen over het onderwerp) of wilsonbekwaam (onvoldoende beslisvaardig ter zake het onderwerp).

omdat wilsbekwaamheid een ingewikkeld thema is.

Het is daarom belangrijk om:

- Wilsbekwaamheid te zien als een taakspecifiek en risicoafhankelijk begrip. Dit betekent dat wanneer de gevolgen van (het respecteren van) een beslissing ernstiger zijn, er hogere eisen aan moeten worden gesteld.

- Onderscheid te maken tussen wilsbekwaamheid en beslisvaardigheid.
 - Vragen rond wilsbekwaamheid steeds te relateren aan het onderwerp waar de beslissing over gaat (wilsbekwaamheid ter zake).
 - Bij een beoordeling van wilsbekwaamheid rekening te houden met de verschillende aspecten van beslisvaardigheid. Naast cognitieve aspecten spelen ook emoties, doelen en waarden mee. Evenals het kunnen en willen omgaan met de gevolgen van een beslissing.
- Het ondersteunen van beslisvaardigheid***
- Door het goed ondersteunen van cliënten door zorgverleners, kunnen cliënten zo veel mogelijk eigen beslissingen nemen. Het is daarom belangrijk om:
- Altijd oog te hebben voor beslisvaardigheid van de cliënt.* Ook als er op dat moment geen belangrijke beslissing genomen hoeft te worden.
- Bij een beslissing met potentieel ernstig gevolg alert te zijn op signalen voor mogelijke beperkingen in de beslisvaardigheid. Onderzoek deze signalen en wees je bewust dat deze signalen ook op iets anders kunnen wijzen dan verminderde beslisvaardigheid.
 - Als verder onderzoek van de signalen het vermoeden van verminderde beslisvaardigheid niet wegneemt, de beslisvaardigheid van de cliënt zo goed mogelijk te ondersteunen. Volg daarbij de volgende stappen:
 - breng de situatie van de cliënt in beeld,
 - verbeter aan de hand daarvan de beslisvaardigheid,
 - zorg voor de juiste randvoorwaarden.
- Inzetten van formele wilsbekwaamheidsbeoordeling**
- Een formele wilsbekwaamheidsbeoordeling heeft veel impact op het leven van cliënten. Zorg er daarom voor dat:
- Je terughoudend bent met het inzetten op een formele wilsbekwaamheidsbeoordeling.
 - Je alleen een formele beoordeling van wilsbekwaamheid ter zake uitvoert als een cliënt:
 - van plan is een beslissing te nemen met ernstig gevolg,
 - de beoordeling van wilsbekwaamheid resulteert in een nieuw handelingsperspectief
 - en de voordelen van beoordeling opwegen tegen de nadelen ervan.
 - Je de beslisboom gebruikt als hulpmiddel om te bepalen of een formele beoordeling van wilsbekwaamheid voor de cliënt en de betreffende beslissing nuttig kan zijn of niet.
 - Je ondersteunde besluitvorming voorrang geeft op vervangende besluitvorming, ook in geval van wilsbekwaamheid ter zake van de voorliggende beslissing. Betrek de cliënt steeds bij besluitvorming. Doe dit samen met de vertegenwoordiger.
 - Je er alles aan doet om wat de cliënt wil en zijn of haar voorkeuren te achterhalen. Weeg daarbij actuele wensen en wilsuitingen zorgvuldig af, naast een eventuele schriftelijke wilsverklaring.
 - Je ervoor zorgt dat hoogstpersoonlijke beslissingen niet door een vertegenwoordiger worden [over]genomen.

* Bekijk ook de 'Aandachtspunten bij het herkennen van beslisvaardigheidsbeperkingen en het ondersteunen van beslisvaardigheid'. Deze kunnen je hierbij te helpen.

Beoordelen en vastleggen van wilsbekwaamheid

Het beoordelen en vastleggen van wilsbekwaamheid vereist een gestructureerd en duidelijk proces- en stappenplan. Het onderstaande stappenplan is hiervoor te gebruiken.

- 1 Bepaal of een formele wilsbekwaamheidsbeoordeling werkelijk nodig is [zie inzetten van formele wilsbekwaamheidsbeoordeling].
- 2 Bepaal wie de beoordeling uitvoert.
- 3 Informeer cliënt en naasten over de beoordeling en de noodzaak ervan.
- 4 Formuleer het doel van de beoordeling en bepaal de eisen voor wilsbekwaamheid.
- 5 Vorm een globaal beeld van de cliënt.
- 6 Zorg voor optimale [gespreks]omstandigheden.

- 7 Beoordeel de wilsbekwaamheid aan de hand van 10 criteria:
 - 1 informatie begrijpen,
 - 2 inzicht in eigen situatie verwerven,
 - 3 handelingsmogelijkheden zoeken,
 - 4 handelingsmogelijkheden overwegen,
 - 5 consequenties van voorkeursoptie(s) voor zichzelf inschatten,
 - 6 consequenties van voorkeursoptie(s) voor anderen inschatten,
 - 7 keuze op invoelbare en begrijpelijke wijze motiveren,
 - 8 keuze vanuit doelen en waarden motiveren,
 - 9 vrij zijn van dwingende invloeden van binnenuit,
 - 10 vrij zijn van dwingende invloeden van buitenaf.
- 8 Vorm een indruk en kom tot een eindoordeel.
- 9 Licht het eindoordeel en de praktische betekenis ervan toe en bespreek de vervolgstappen.

- 10 Leg het eindoordeel en de onderbouwing daarvan schriftelijk vast: heb aandacht voor de manier waarop de informatie over wilsbekwaamheid wordt vastgelegd in het zorgdossier [en dat de onderbouwing en achtergrond eenvoudig zijn terug te vinden].

Het **Format beoordeling wilsbekwaamheid** kan je hiervoor gebruiken.

